

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE STUDII EUROPENE

TEZĂ DE DOCTORAT

Europa multilinguală

Coordonator științific,

Prof.univ.dr. Ion CUCEU

Doctorand,

Roxana-Maria GÂZ

Cluj-Napoca
2012

Europa multilinguală

- politici lingvistice în Uniunea Europeană -

Cuprins

MULȚUMIRI	4
1. INTRODUCERE	5
1.1. Importanța limbilor străine	6
1.2. Originea și evoluția limbilor	12
1.3. Ce este diversitatea lingvistică?	16
1.4. Limbile lumii	19
1.4.1. Clasificarea genealogică	20
1.4.2. Clasificarea geografică	22
1.5. Perspective asupra limbii	28
2. UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI MULTILINGVISMUL	38
2.1. Scurt istoric al Uniunii Europene	39
2.2. Limbi minoritare în Uniunea Europeană	44
2.2.1. Etnie și națiune	45
2.2.2. Majoritate și minoritate	47
2.2.3. Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare	52
2.2.4. Acțiuni întreprinse în statele membre pentru protejarea limbilor regionale sau minoritare	55
2.3. Ce este multilingvismul?	71
2.4. Privire de ansamblu asupra documentelor oficiale ale Uniunii Europene referitoare la limbile străine și la	77

	multilingvism	
2.5.	Supremația limbii engleze. Provocări pentru multilingvism în Uniunea Europeană	115
2.6.	Multilingvism pentru dezvoltare economică	131
3.	POLITICI LINGVISTICE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ	143
3.1.	Ce sunt politicile lingvistice?	144
3.1.1.	Introducere	144
3.1.2.	Definiții ale „politicii lingvistice”	146
3.1.3.	Politicile lingvistice și statul	151
3.1.5.	Limbile în instituțiile Uniunii Europene	157
3.2.	Traducere și interpretariat în Uniunea Europeană	162
3.2.1.	Introducere	162
3.2.2.	Scurt istoric al traducerii și interpretariatului	163
3.2.3.	Traducere și interpretariat în curriculumul academic	170
3.2.4.	Influența diferitelor limbi și culturi ale Uniunii Europene asupra traducerii și interpretariatului	175
4.	EDUCAȚIE PENTRU MULTILINGVISM. ITALIA ȘI ROMÂNIA – STUDIU COMPARATIV	186
4.1.	Educație pentru democrație. Spațiul european pentru învățământ superior (EHEA)	187
4.1.1.	Cadrul european	188
4.1.2.	Politici lingvistice în universitățile europene	190
4.2.	Limbi străine în sistemele educaționale din Italia și România	195
5.	ÎNVĂȚAREA ȘI PREDAREA LIMBILOR STRĂINE ÎN UNIVERSITĂȚILE DIN ITALIA ȘI ROMÂNIA	206
5.1.	Metodologie generală	207

5.1.1.	Introducere	207
5.1.2.	Etapa preliminară	210
5.1.3.	Etapa de proiectare	212
5.1.4.	Etapa de implementare	214
5.1.5.	Realizarea chestionarului	215
5.2.	Învățarea de limbi străine în învățământul superior. Rezultatele cercetării	219
5.2.1.	Informații generale	219
5.2.2.	Cunoștințele lingvistice ale studenților	223
5.2.3.	Limbi străine în învățământul superior și atitudinea studenților față de învățarea lor	250
5.3.	Predarea de limbi străine în învățământul superior. Rezultatele cercetării	267
5.3.1.	Informații generale	268
5.3.2.	Cunoașterea politicilor lingvistice ale Uniunii Europene	269
5.3.3.	Politici lingvistice în cadrul universității	270
5.3.4.	Predarea de limbi străine în învățământul superior	271
5.3.5.	Remarci finale	277
6.	CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	279
7.	BIBLIOGRAFIE	284
8.	ANEXE	302
	Interviu cu prof. Paolo Balboni Universitatea Ca' Foscari, Veneția, Italia	303
	Multilingvismul și atitudinea față de învățarea limbilor străine în universități (chestionar adresat studenților)	307
	Multilingvismul și atitudinea față de predarea limbilor străine în universități (chestionar adresat profesorilor de limbi străine)	313

Cuvinte-cheie: multilingvism, plurilingvism, politici lingvistice, Uniunea Europeană, învățământ superior, limbi străine

Europa multilinguală

- rezumat -

Limba reprezintă cea mai înaltă formă culturală și, de asemenea, unul dintre cei mai importanți factori care disting ființele umane de animale. Limba presupune diversitate, moștenire culturală și cooperare. Este o parte extrem de importantă a identității noastre și reprezintă cea mai directă manifestare a unei culturi. Datorită limbii putem stabili contacte cu alte popoare și putem transmite moștenirea culturală a poporului nostru. Astfel, putem spune că limba reprezintă o punte de legătură între popoare și culturi.

Limbile sunt considerate a fi „instrumentul prin care comunicarea are loc în mediul politic, comercial, al apărării, al academiei, al mass media, al internetului și în majoritatea aspectelor vieții umane”, astfel că ocupă, cu siguranță, „un rol central pentru lumea din ce în ce mai internaționalizată, pentru globalizare și pentru procesul galopant al unificării europene”¹.

Mulți specialiști în domeniu au scris despre limbă, de-a lungul secolelor, despre puterea acestora și despre importanța lor în viața umană. Aceste aspecte nu pot fi negate, astfel încât teza noastră se va concentra, de asemenea, asupra importanței limbilor și a învățării și predării acestora în spațiul Uniunii Europene.

Diversitatea lingvistică și culturală, multilingvismul și multiculturalismul sunt printre principalele valori ale Europei. Astăzi, așa cum am văzut deja, multilingvismul este considerat a fi puntea de legătură între diferitele culturi, dar, așa cum suntem cu toții conștienți, nu a fost mereu așa. Limbile, alături de alte instrumente culturale, au fost folosite ca și câmpuri de luptă. Unele limbi au dominat alte limbi, unele limbi au

¹ Robert Phillipson, 2003, *English-only Europe? Challenging Language Policy*, Routledge: London and New York, p. 5.

fost discriminate până la a fi excluse. Regăsim încă această situație în unele țări, unde diferențele lingvistice, culturale și religioase au dus la revolte, revoluții care au cauzat pierderi umane.

Conform Consiliului Europei, precum și multor specialiști în domeniu, o distincție trebuie făcută între „multilingvism” și „plurilingvism”. Prima noțiune se referă la zona geografică în care există o diversitate lingvistică, în care se vorbesc mai multe limbi sau varietăți ale unei limbi. Al doilea termen se referă la capacitatea unui individ de a folosi, de a se exprima în mai multe limbi, pe lângă cea maternă, și se opune termenului de „monolingvism”. Astfel, conform unora dintre specialiști (Schiavi, Strubetta etc.), o zonă este multilinguală, o universitate poate fi multilinguală, dar un individ este plurilingv². Această diferență va fi discutată într-un alt capitol al tezei.

Trăim astăzi în era globalizării; în timp ce, la nivel global, există anumite limbi care tind să domine scena, în Europa diversitatea lingvistică nu este suprimată, ci celebrată. Fără efortul constant al cetățenilor europeni de a învăța limbile statelor vecine țării lor, în orice moment al vieții, nu ar putea exista o adevărată înțelegere a moto-ului „unitate în diversitate”. Totuși, limba engleză tinde să dețină primul loc pe scena lumii, ca și *lingua franca*, în diferite domenii ale vieții umane. Un subcapitol separat al prezentei lucrări este dedicat analizei acestui aspect.

Strategia referitoare la multilingvism a uniunii Europene subliniază faptul că vorbirea mai multor limbi pe lângă limba maternă, precum și că înțelegerea altor culturi, întărește legătura dintre diferitele părți ale Europei, precum și faptul că limbile reprezintă calea ce trebuie urmată pentru atingerea integrării sociale și a dialogului intercultural.

„Învățarea unei limbi nu înseamnă doar accesarea unui cod de comunicare. Prin învățarea limbilor și printr-o incursiune în punctul de vedere al celorlalți, devenim mai toleranți, mai dispuși să facem compromisuri, mai conștienți de complexitatea societății noastre. Nu aparținem doar unei limbi materne, ci suntem hrăniți de o varietate de culturi”³.

² www.coe.int, 07/02/2011.

³ Leonard Orban, *Multilingvismul – o punte către înțelegerea reciprocă*, discurs prezentat la Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 15 mai 2009 (traducerea autorului).

*

* *

Teza noastră este structurată pe șase capitole, după cum urmează: *Introducere, Uniunea Europeană și multilingvismul, Politici lingvistice în Uniunea Europeană, Educație pentru Multilingvism. Italia și România – studiu comparativ, Învățarea și predarea de limbi străine în universitățile de stat din Italia și România și Concluzii și recomandări.*

Primele trei capitole se axează pe partea teoretică a topicii de discuție, cel de-al patrulea capitol analizează sistemele educaționale ale celor două țări alese pentru prezenta cercetare; capitolul al cincilea reprezintă analiza efectuată în urma cercetării realizate atât în Italia, cât și în România, în două mari instituții de învățământ superior de stat, în timp ce al șaselea capitol cuprinde concluziile trase și recomandările făcute.

Capitolul I, *Introducere*, analizează importanța limbilor străine, pornind de la ceea ce Johann Wolfgang von Goethe a spus, și anume că „cel care nu cunoaște nicio limbă străină, nu știe nimic de a lui”. Astfel, acest capitol are menirea de a introduce tema de cercetare prin analizarea teoriilor referitoare la apariția limbii pe pământ (ex: teoria creștină, teoria sunetelor naturale – de Condillac 2003), a diversității lingvistice (două căi pentru definirea DL – Beacco&Byram: „mai multe limbi, mai multă diversitate lingvistică” sau exemplul germanei care este vorbită ca și limbă maternă și în Elveția și Belgia) și a limbilor lumii (clasificarea genealogică, geografică). Mai mult, capitolul introductiv prezintă, pe scurt, câteva perspective filosofice asupra limbii (Humboldt, Wittgenstein sau Heidegger). Teoriile filosofice care se pretează cel mai bine tezei noastre de cercetare sunt cele ale lui Jürgen Habermas, care susțin importanța comunicării între popoarele Europei și nu numai, precum și egalitatea și importanța culturilor și a limbilor. Aceste teorii au fost preluate în politicile Uniunii Europene pentru promovarea multilingvismului.

Astfel, capitolul II al tezei, *Uniunea Europeană și multilingvismul*, își propune, așa cum arată și titlul, să prezinte situația Uniunii Europene și a multilingvismului. Începând cu un scurt istoric al Uniunii, capitolul continuă cu analizarea situației limbilor minoritare în Europa. Pornind de la diferențele dintre etnie și națiune, minoritate și majoritate, ajungând la Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare, subcapitolul 2.2. al tezei prezintă, de asemenea, acțiunile

care au fost întreprinse de statele membre ale UE pentru protejarea și promovarea limbilor regionale sau minoritare de pe teritoriul lor.

Mai departe, acest capitol prezintă definițiile date multilingvismului de către specialiștii în domeniu (Phillipson 2003, Herdina&Jessner 2002, Matras 2008, House&Rehbein 2004), de instituții europene care au elaborat documente referitoare la multilingvism (Comisia Europeană), precum și principalele tratate europene care au făcut referire la multilingvism și importanța acestuia pentru dezvoltarea europeană (Tratatul de la Roma, Tratatul de la Maastricht, Tratatul de la Lisabona).

În acest sens, capitolul II conține, de asemenea, o parte care face o prezentare generală a principalelor documente referitoare la multilingvism, promovarea și protejarea limbilor, precum și la promovarea învățării limbilor străine, de la începuturile Uniunii până în 2008. Ne referim aici la: Reglementarea nr. 1 referitoare la regimul lingvistic al Comunității Economice Europene din 6 octombrie 1958, la Prima reglementare referitoare la regimul lingvistic al Comunității Europene a Energiei Atomice din același an, la Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare din 1992, la programul multianual al Consiliului Europei referitor la promovarea diversității lingvistice a comunităților în societatea informațională (1996), la Anul european al limbilor (2000), Planul de acțiune 2004-2006 pentru promovarea învățării limbilor străine și a diversității lingvistice (2003), raportul grupului la nivel înalt pentru multilingvism, O nouă strategie pentru multilingvism etc.

Cu toate aceste eforturi și cu toate documentele elaborate, U.E. și instituțiile sale nu pot încălca principiul subsidiarității statelor. Astfel, dominația limbii engleze este în continuă creștere, iar subcapitolul 2.5. analizează chiar acest lucru. Totuși, gradul de conștientizare a importanței limbilor străine pentru dezvoltarea personală și profesională a persoanei este foarte ridicat, subcapitolul 2.6. prezentând beneficiile cunoașterii cât mai multor limbi străine, atât pentru dezvoltarea economică a statelor membre, cât și pentru cea profesională a indivizilor.

Capitolul III al tezei, *Politici lingvistice în Uniunea Europeană*, intră mai adânc în problematica multilingvismului european. După analizarea principalelor definiții date politicilor lingvistice de către specialiștii în domeniu (Grin 2003, Phillipson 2003, Shohamy 2006, Spolsky 2004, Cillia&Busch 2006 etc.) și prezentarea legăturilor dintre state și politicile lingvistice, subcapitolul 3.4. prezintă istoria traducerii și a interpretariatului, precum și locul deosebit de important pe care acestea îl ocupă în cadrul Uniunii Europene, pentru a asigura buna funcționare a

instituțiilor, informarea cetățenilor, precum buna comunicare dintre aceștia și instituțiile UE.

Capitolul IV al tezei, *Educație pentru multilingvism. Italia și România – studiu comparativ*, este partea introductivă a cercetării noastre practice. După o scurtă introducere referitoare la spațiul european pentru învățământul superior, Declarația de la Bologna (1999), capitolul s-a concentrat pe politicile lingvistice existente în universitățile din Europa. Aici am prezentat rezultatele unei cercetări realizate sub auspiciile Consiliului European pentru Limbi, în 2002-2003, când un chestionar a fost transmis către 150 de universități europene. Dintre acestea, doar 21 au răspuns sondajului, iar rezultatele au fost destul de surprinzătoare în sensul că, la acea dată, existau doar trei universități care aveau o politică lingvistică (dintre acestea, Universitatea Babeș-Bolyai a fost singura care a avut o politică lingvistică elaborată în mod clar, sub forma unui singur document și în conformitate cu recomandările Uniunii referitoare la promovarea și învățarea limbilor străine; Universitatea din Tessalonic, Grecia, și cea din Freiburg, Elveția, aveau o politică lingvistică sub forma unei documentații integrate în mai multe documente). De la acea dată, conform cercetării noastre, câteva alte universități europene au mai elaborat politici lingvistice clare pentru reglementarea situației limbilor străine în instituțiile lor, și ne referim aici la Aarhus School of Business (Danemarca), Universitatea Jyväskylä (Finlanda) sau Universitatea din Götteborg (Suedia). Totuși, Universitatea Babeș-Bolyai rămâne un etalon pentru universitățile europene în ceea ce privește politica lingvistică și promovarea limbilor europene.

Mai departe în cadrul acestui capitol, pe baza rapoartelor naționale transmise de cele două țări către U.E., am făcut o analiză comparativă a sistemelor educaționale din Italia și România. Similare în organizare, cele două sisteme se deosebesc în ceea ce privește învățarea limbilor străine. Astfel, România are, de exemplu, mult mai multe programe și grădinițe unde se promovează învățarea de limbi străine de la o vârstă cât mai fragedă, ca dovadă și faptul că în martie 2011, orașul Cluj-Napoca a câștigat concursul „Piccolingo”, organizat sub egida Comisiei Europene.

Capitolul V, *Învățarea și predarea limbilor străine în universitățile din Italia și România*, prezintă rezultatele sondajului realizat în perioada ianuarie 2011 – iunie 2011 și analizează modul în care recomandările Uniunii Europene referitoare la multilingvism și predarea și învățarea de limbi străine au fost implementate în cele două instituții de învățământ superior din Italia și România. În acest scop, am ales

două mari universități, reprezentative pentru cele două țări, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și Universitatea „La Sapienza” din Roma.

Cât privește metodologia aplicată, menționăm că am folosit metoda cantitativă, am administrat 140 de chestionare studenților români și 59 studenților italieni, precum și metoda calitativă în administrarea chestionarelor pentru cei șase profesori din universitatea italiana și cei doi din universitatea românească. Respectând pașii pentru realizarea chestionarului și aplicarea acestuia, s-a continuat cu strângerea datelor și analizarea acestora. În acest sens, s-a folosit programul de analiză statistică a datelor SPSS pentru analizarea cantitativă a datelor.

În ceea ce privește ultimul capitol, al șaselea, acesta cuprinde, așa cum am menționat deja, concluziile pe care le-am tras în urma realizării studiului, precum și recomandările pe care le-am făcut.

*

* *

Diversitatea lingvistică și culturală, multilingvismul și multiculturalismul se numără printre principalele valori ale Europei. Astăzi, așa cum am menționat deja, multilingvismul reprezintă o punte de legătură între culturi și popoare, dar, așa cum știm cu toții, nu a fost întotdeauna această situație. Limbile, alături de alte instrumente culturale, au fost deseori folosite ca și câmpuri de bătălie. Unele limbi au dominat, altele au fost discriminate, iar unele chiar excluse în totalitate. Aceasta este încă situația în unele țări în care diferențele lingvistice, culturale sau religioase duc la izbucnirea de revolte, revoluții, care provoacă moartea multor oameni.

Așa cum am menționat deja, strategia pentru multilingvism a Uniunii Europene subliniază faptul că a vorbi mai multe limbi și a înțelege alte culturi întărește legăturile dintre diferitele părți ale Europei, precum și faptul că limbile reprezintă calea ce trebuie urmată pentru integrarea socială și dialogul intercultural.

Primul document oficial referitor la utilizarea limbilor străine în cadrul Uniunii Europene a fost *Regulamentul nr. 1 privind regimul lingvistic al Comunității Economice Europene*. La data de 6 octombrie 1958, Consiliul Comunității Economice Europene, în baza articolului 217 din Tratat, a adoptat *Primul regulament referitor la regimul lingvistic al Comunității Economice Europene*⁴. Regulamentul stabilea limbile oficiale și de lucru ale instituțiilor din cadrul comunității. Astfel, conform

⁴ http://eur-lex.europa.eu/ro/dossier/dossier_11.htm, 18.10.2010.

articolului 1 din Regulament, limbile oficiale și de lucru erau germana, franceza, italiana și olandeza. Mai mult, articolul 2 al Regulamentului referitor la regimul lingvistic al Comunității Economice Europene menționa că toate textele adresate instituțiilor de către un expeditor dintr-un stat membru, precum și răspunsurile date de către instituțiile respective, trebuiau să fie redactate într-una dintre aceste limbi oficiale. Articolul 4 al aceluiași Regulament stipula că reglementările și alte texte cu aplicabilitate generală trebuiau, de asemenea, să fie redactate într-una dintre cele patru limbi oficiale de la acea vreme, și la fel trebuia să fie redactat și Monitorul Oficial al Comunității (conform articolului 5).

Multe alte documente au fost emise de-a lungul timpului pentru a sprijini, promova și proteja limbile Uniunii, precum și limbile regionale și minoritare ale Europei. Comisia a mai făcut propuneri referitoare la învățarea de limbi străine în învățământul superior, referitoare la programele Socrates și Erasmus, astfel încât Comisia și universitățile europene să poată conlucra pentru promovarea mobilității studenților.

Mai mult, în ceea ce privește varietatea de limbi străine, Comisia a făcut propunerea de a extinde curriculumul pentru limbi străine pentru a asigura o varietate mai mare de limbi în scopul de a fi predate în școli. De asemenea, Comisia a mai propus dezvoltarea programului Leonardo da Vinci pentru creșterea numărului de profesori, formatori și studenți care utilizează produse lingvistice.

În plus, statelor membre li s-a făcut recomandarea de a promova mobilitatea profesorilor de limbă pentru ca aceștia să poată aduna mai multă experiență și mai multe cunoștințe în limba străină pe care aceștia o predau. Mai mult, statele membre au fost rugate să soluționeze orice probleme legale legate de angajarea de profesori de limbi străine din alte state membre.

*

* *

Ca și rezultat al cercetării desfășurate, datorită ajutorului acordat de studenții și de profesorii de limbă care au acceptat să facă parte din studiu nostru, am tras câteva concluzii importante, care merită a fi menționate aici.

Prima concluzie importantă trasă din rezultatele cercetării este aceea că, cel puțin în ceea ce privește cele două universități care au făcut obiectul studiului nostru, Universitatea Babeș-Bolyai este cu un pas înaintea universității italiene în ceea ce

privește implementarea recomandărilor făcute de Uniunea Europeană legat de predarea limbilor străine. Nu ne referim aici doar la faptul că universitatea românească are o politică lingvistică bine definită încă din anul 2001, cu mult înainte ca țara noastră să acceadă la Uniunea Europeană. Ne referim aici, de asemenea, așa cum rezultatele referitoare la predarea de limbi străine au arătat, la faptul că profesorii de limbi străine din România sunt mult mai conștienți de politicile lingvistice ale Uniunii Europene și mult mai informați asupra acestora și sprijină cu tărie implementarea acestora în cadrul universității/facultății din care fac parte.

Cea de-a doua concluzie pe care am tras-o din rezultatele cercetării noastre și din observarea comportamentului lingvistic este aceea că studenții italieni beneficiază de mai multe oportunități datorită profesorilor de limbă pe care îi au la cursuri. Astfel, așa cum am văzut deja în studiul de caz, pentru fiecare curs de limbă, studenții italieni au un profesor de limbă italian, care le predă partea de gramatică și vocabular (această se desfășoară, în general, în limba italiană), și un lector de limbă străină cu care studenții pot pune în practică tot ceea ce au învățat la cursul teoretic. Din păcate, în ciuda acestui lucru, nivelul studenților italieni în conformitate cu CECRFS este mai scăzut decât cel al studenților români, deși, cel puțin teoretic, date fiind șansa lor de a lucra direct cu vorbitori nativi ai limbii pe care o studiază, ar trebui să fie cel puțin egal.

Acest fapt ne duce la următorul aspect. Astfel, așa cum am înțeles în urma discuțiilor avute cu diferiți profesori de limbă de la universități din Italia, profesorii de limbi străine din cadrul școlilor primare și gimnaziale nu se concentrează prea mult asupra predării de limbi străine. Engleza este văzută ca fiind cea mai importantă limbă a momentului, astfel că toate finanțările merg în acea direcție. Această idee este susținută și de Paolo Balboni, un profesor foarte cunoscut de la Universitatea din Veneția, care a răspuns întrebărilor pe care i le-am adresat. Profesorul Balboni a declarat, de asemenea, că guvernul Berlusconi, care a condus Italia în ultimul deceniu, trebuie învinovățit pentru această politică ce s-a concentrat aproape exclusiv asupra promovării limbii engleze la toate nivelurile educaționale.

Din păcate, acest fapt ne îndreaptă atenția spre o altă discuție, la fel de importantă. Politica Uniunii Europene referitoare la multilingvism este, în mod absolut evident, strâns legată de politică. Datorită principiului subsidiarității discutat într-unul dintre capitolele anterioare, instituțiile Uniunii Europene nu pot interveni în

sistemele educaționale ale statelor membre, astfel că întreaga politică lingvistică a Uniunii nu este nimic altceva decât o serie de simple recomandări.

Așa cum și Paolo Balboni a declarat în interviul pe care ni l-a acordat, multilingvismul idealistic și multilingvismul politic au ajuns la final. La fel de sceptic precum Balboni, este și Abram de Swaan, care vede politica lingvistică a Uniunii Europene ca pe un „kitsch imperial”⁵ și toate acestea datorită cadrului creat de ideea conform căreia „Uniunea Europeană este mai mult decât o confederație, dar mai puțin decât o federație, mai mult decât o zonă de comerț liber, dar încă nu chiar un întreg economic; aproape o putere globală, dar una fără armată și fără o politică externă proprie; cu o monedă unică, euro, dar cu monede care rezervă un verso diferit pentru fiecare stat membru”⁶.

Precum Marie-Pierre Escoubas-Benveniste, profesoară de limba franceză în cadrul Facultății de Științe Economice, Universitatea „La Sapienza”, Roma, remarcă în documentul de lucru al catedrei de limbi moderne din cadrul facultății sus-menționate: „Italia reprezintă un caz interesant și paradoxal. Limba engleză s-a impus ca și singură limbă străină în școala primară și rămâne prima limbă studiată în colegii sau licee, în timp ce dispozițiile legislative cele mai recente pun implicit problema statutului obligatoriu al celei de-a doua limbi străine”⁷.

Din rezultatele studiului desfășurat și din discuțiile avute cu profesorii de limbă rezultă că, cel puțin în cazul Italiei, „profesorii de limbi străine ar trebui să opereze cu o dăruire mai mare pentru atingerea unei metode didactice optime, de care să beneficieze studenții motivați și mai dăruți studiului”⁸.

Cred că atât Balboni, cât și de Swaan, au dreptate atunci când spun că nu întrevăd un viitor strălucit pentru politica lingvistică a Uniunii Europene. Atât timp cât aceasta rămâne o simplă recomandare și atât timp cât crește rolul limbii engleze și al țărilor vorbitoare ale acestei limbi (S.U.A. și Marea Britanie), există șanse foarte slabe pentru ca celelalte limbi să devină cel puțin la fel de importante ca și limba engleză.

⁵ Această noțiune face referire la carte lui Phillipson “Linguistic Imperialism”.

⁶ Abram de Swaan, 2007, “The European void: the democratic deficit as a cultural deficiency”, în Fossum, John Erik and Schlesinger, Philip (eds.), 2007, *The European Union and the public sphere: a communicative space in the making?*, Routledge, New York, p. 135.

⁷ Marie-Pierre Escoubas-Benveniste, 2009, „Multilinguisme, plurilinguisme et enseignement des langues en Italie”, în Rita Salvi (ed.), *L'insegnamento delle lingue in Italia in relazione alla politica linguistica dell'Unione Europea. Working Paper 59/2009*, p. 30 [traducerea autorului].

⁸ Anna Marras, 2009, “Le università pubbliche e private di Roma: gli insegnamenti linguistici nelle facoltà di economia”, în Rita Salvi (ed.), *op.cit.*, p. 62 [traducerea autorului].

Bibliografie

Cărți și articole:

1. Ager, Dennis, 1996, *Language Policy in Britain and France. The processes of policy*, Cassell: London and New York.
2. Ammon, Ulrich, 2006, "Language Planning for International Scientific Communication: An Overview of Questions and Potential Solutions", în *Current Issues in Language Planning*, Routledge: New York, 7(1): 1-30.
3. Baker, Colin, 2001, *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*, 3rd edition, Multilingual Matters LTD: Clevedon-Buffalo-Toronto-Sydney.
4. Balboni, Paolo E., 2004, "Transition to Babel: The Language Policy of the European Union", în *Transition Studies Review*, 11 (3): 161-170.
5. Bassnett, Susan, 2002, *Translation Studies*, Routledge: London and New York.
6. Bassnett, Susan, 2007, "Culture and Translation", în Kuhiwczak Piotr; Littau, Karen (eds.), *A Companion to Translation Studies*, Multilingual Matters LTD: Clevedon-Buffalo-Toronto.
7. Bastin, Georges L.; Bandia, Paul F. (eds.), 2006, *Charting the Future of Translation*, University of Ottawa Press: Ottawa.
8. Biseth, Heidi, 2009, "Multilingualism and Education for Democracy", în *International Review of Education*, 55:5-20.
9. Boradori, Giovanna, 2003, *Philosophy in a Time of Terror. Dialogues with Jürgen Habermas and Jacques Derrida*, The University of Chicago Press: Chicago.
10. Braunmüller, Kurt, Ferraresi, Gisella, 2003, *Aspects of Multilingualism in European Language History*, John Benjamins Publishing House, Amsterdam-Philadelphia.
11. Brown, Keith, 2004, *Encyclopedia of Language and Linguistics*, vol. I-XIV, 2nd Edition, Elsevier Pergamon: Oxford.
12. Brutt-Griffler, Janina, 2002, *World English: A Study of Its Development*, Multilingual Matters Ltd.: UK.

13. Cameron, Deborah, 2005, "Communication and commodification: Global Economic Change in sociolinguistic perspective", în Guido Erreygers și Geert Jacobs (eds.), *Language, Communication and the Economy*, John Benjamins Publishing Company: Amsterdam-Philadelphia.
14. Cătoiu, Iacob, 2000, „Proiectarea cercetărilor de marketing”, în Virgil Balaure (ed.), *Marketing*, Editura Uranus, București, 2000.
15. Chomsky, Noam, 1963, *Aspects of the Theory of Syntax*, The Massachusetts Institute of Technology: USA.
16. de Cillia, R.; Busch, B., 2006, "Language Policies: Policies on Language in Europe", în Keith Brown, *Encyclopaedia of Language and Linguistics. Volumes I-XIV*, 2nd edition, Elsevier Pergamon: Oxford.
17. Cohen, Louis; Manion, Lawrence; Morrison, Keith, 2007, *Research Methods in Education*, 6th Edition, Routledge, London&New York.
18. Cole, Nancy S., 1997, *The ETS gender study: how females and males perform in educational setting*, Princeton, NJ: Educational Testing Service.
19. de Condillac, Abbé Étienne Bonnot, 2003, *Essay on the Origin of Human Knowledge*, Cambridge University Press: Cambridge.
20. Cooper, Robert L. (ed.), 1982, *Language Spread. Studies in Diffusion and Social Change*, Indiana University Press, published in cooperation with the Center for Applied Linguistics: Bloomington.
21. Cooper, Robert L., 1989, *Language Planning and Social Change*, Cambridge University Press: Cambridge.
22. Corson, D.J. (1999), "School Language Policies", în Spolsky, Bernard (ed.), *Concise Encyclopedia of Educational Linguistics*, ELSEVIER: Amsterdam - Lausanne - New York - Oxford - Shannon - Singapore – Tokyo.
23. de Corte, Freddie, 2003, *The Contribution of Freelance Translators*, în Tosi, Arturo (ed.), 2003, *Crossing Bariers and Bridging Cultures*, Multilingual Matters LTD: Clevedon-Buffalo-Toronto-Sydney.
24. Crystal, David, 2003, *English as a Global Language*, 2nd Edition, Cambridge University Press: Cambridge.
25. Daniélou, Alain, 1964, *The Myths and Gods of India. The Classic Work on Hindu Polytheism*, Princeton Bollingen Series: New York.

26. Deakin Crick, Ruth; Joldersma, Clarence W., 2007, “Habermas, lifelong learning and citizenship education”, in *Studies in Philosophy and Education*, Volume 26.
27. Delisle, Jean; Woodsworth, Judith, 1995, *Les traducteurs dans l'histoire*, Les presses de l'Université d'Ottawa, Éditions UNESCO, Canada.
28. Deutscher, Guy, 2005, *The Unfolding of Language – an evolutionary tour of mankind's greatest invention*, Henry Holt and Company: New York.
29. Eoyang, Eugene Chen, 1993, *The Transparent Eye. Reflections on translation, Chinese literature and comparative poetics*, SHAPS Library of Translation: U.S.A.
30. Fanciullo, Franco, 2007, *Introduzione alla linguistica storica*, Il Mulino: Bologna.
31. Ferrari, Chiara Francesca, 2007, *Translating Stereotypes: Italian Television and the Cultural Politics of Reformatting*, A dissertation submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree Doctor in Philosophy in Film and Television, University of California, Los Angeles.
32. Field, Andy, 2005, *Discovering Statistics Using SPSS*, 2nd Edition, SAGE Publications, London-Thousand Oaks-New Delhi.
33. Fischbach, Henry, 1992, “Translation, the great pollinator of science: As illustrated by a brief flashback of medical translation”, in *Babel Review*, 38:4.
34. Fishman, Joshua A., 1999, “Sociolinguistics”, in Fishman, Joshua A. (ed.), *Handbook of Language and Ethnic Identity*, Oxford University Press: New York-Oxford.
35. Foz, Clara, 2006, “Translation, History and the Translation Scholar”, in Georges L. Bastin, Paul F. Bandia (eds.), *Charting the Future of Translation*, University of Ottawa Press, Ottawa, 2006, pp. 131-144.
36. Gadamer, Hans-Georg *apud* Ross, Stephen David (ed.), 1994, *Art and Its Significance: An Anthology of Aesthetic Theory*, State University of New York Press: New York.
37. González, Josué M. (ed.), 2008, *Encyclopaedia of Bilingual Education*, SAGE Publications: Los Angeles-London-New Delhi-Singapore.
38. Graddol, David. 1997, *The Future of English? A guide to forecasting the popularity of English in the 21st century*, British Council.

39. Graffi, Giorgio; Scalise, Sergio, 2003, *Le lingue e il linguaggio. Introduzione alla linguistica*, 2nd edition, Il Mulino: Bologna.
40. Greere, Anca Luminița, 2003, *Translating for Business Purposes. A Functionalist Approach*, Ed. Dacia: Cluj-Napoca.
41. Grin, François, 2003, *Language Policy Evaluation and the European Charter for Regional or Minority Languages*, 1st edition, Palgrave Macmillan: New York.
42. Habermas, Jürgen, 1983, *Cunoaștere și comunicare*, Editura Politică: București.
43. Habermas, Jürgen, 1984, *The Theory of Communicative Action. Volume I. Reason and the Rationalization of Society*, Beacon Press: Massachusetts.
44. Habermas, Jürgen, 2000, *Conștiință morală și acțiune comunicativă*, Editura ALL EDUCATIONAL: București.
45. Habermas, Jürgen, 2005, "Equal Treatment of Cultures and the Limits of Postmodern Liberalism", în *The Journal of Political Philosophy*, Volume 13, No. 1, 2005
46. Hagège, Claude, 1992, *Le souffle de la langue: voies et destines des parlars d'Europe*, Odile Jacob: Paris.
47. Hagège, Claude, 2006, *Combat pour le français : au nom de la diversité des langues et des cultures*, Odile Jacob: Paris.
48. Hatch, J. Amos, 2002, *Doing Qualitative Research in Education Settings*, State University of New York Press, New York.
49. Haugen, Einar, 1972, *The Ecology of Language. Essays by Einer Haugen*, Stanford University Press: California.
50. Herdina, Philip; Jessner, Ulrike, 2002, *A Dynamic Model of Multilingualism. Perspectives of Change in Psycholinguistics*, Multilingual Matters LTD: Clevedon-Buffalo-Toronto-Sydney.
51. Holton, Gerald, 1984, "The migration of physicists to the United States", în *Bulletin of the Atomic Scientists*, 40 (4), pp. 18-24.
52. Hornberger, Nancy H. (ed.), 2008, *Encyclopedia of Language and Education*, 2nd Edition, Springer: New York.
53. Hornberger, H. Nancy; McKay Lee, Sandra (eds.), 2010, *Sociolinguistics and Language Education*, Multilingual Matters Ltd., Bristol-Buffalo-Toronto.

54. Horwitz, M. B.; Horwitz, E. K.; Cope, J., 1991, "Foreign language classroom anxiety", în E. K. Horwitz & D. J. Young (eds.), *Language anxiety: From theory and research to classroom implications*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, pp. 27-39.
55. House, Juliane; Rehbein, Jochen (eds.), 2004, *Multilingual Communication*, John Benjamins Publishing Company: Amsterdam/Philadelphia.
56. Hroch, Miroslav, 1985, *Social Preconditions of National Revival in Europe*, Cambridge University Press, Cambridge.
57. Hunt, Shelby D., 1991, *Modern Marketing Theory*, South-Western Publishing Co., Cincinnati.
58. Hyde, Janet; Linn, Marcia, 1988, "Gender differences in verbal ability: a meta-analysis", în *Psychological Bulletin*, 104(1), pp. 53-69.
59. Kachru, Braj, 1988, "The sacred cows of English", în *English Today*, 16, pp. 3-8.
60. Kaeding, Michael (ed.), 2007, *Better Regulation in the EU – Lost in Translation or Full Steam Ahead*, Leiden University Press: Leiden.
61. Kant, Immanuel, 2001, *Antropologia din perspectivă pragmatică*, Editura Antaios: București.
62. Kant, Immanuel, 2002, *Despre Pedagogie*, Ed. Paideia, București.
63. Kaplan, R.B., 1999, "Language Education Policy – Pacific", în Spolsky, Bernard (ed.), *Concise Encyclopedia of Educational Linguistics*, ELSEVIER: Amsterdam - Lausanne - New York - Oxford - Shannon - Singapore – Tokyo.
64. Lambert, R.D., 1999, "National Language Policy and Education", în Spolsky, Bernard (ed.), *Concise Encyclopedia of Educational Linguistics*, ELSEVIER: Amsterdam - Lausanne - New York - Oxford - Shannon - Singapore – Tokyo.
65. Lasagabaster, David; Huguet, Ángel (eds.), 2007, *Multilingualism in European Bilingual Contexts. Language Use and Attitudes*, Multilingual Matters LTD: Clevedon, Buffalo, Toronto.
66. Long, Lynne, 2007, "History and Translation", în Kuhlwiczak, Piotr; Littau, Karin (eds.), *A Companion to Translation Studies*, Multilingual Matters LTD: Clevedon-Buffalo-Toronto.

67. Luraghi, Silvia, 2006, *Introduzione alla linguistica storica*, Carocce Editore: Roma.
68. Luyken, G.M., 1991, *Overcoming Language Barriers in Television: Dubbing and Subtitling for the European Audience*, Manchester: European Institute for the Media.
69. MacIntyre, Peter Daniel, 1999, "Language Anxiety: A review of the research for language teachers", în D.J. Young (ed.), *Affect in foreign language and second language learning: A practical guide to creating a low-anxiety classroom atmosphere*, McGraw Hill, Boston, pp. 24-45.
70. Marga, Andrei, 2009, *Raționalitate, comunicare, argumentare*, Editura Grinta: Cluj-Napoca.
71. Marga, Andrei, 2006, *Filosofia lui Habermas*, Editura Polirom: Iași.
72. Marga, Andrei, 2004, *Die kulturelle Wende. Philosophische Konsequenzen der Transformation / Cotitura culturală. Consecințe filosofice ale tranziției*, Presa Universitară Clujeană: Cluj-Napoca.
73. Maurais, Jacques and Morris, A. Michael, 2003, *Languages in a Globalising World*, Cambridge University Press: Cambridge.
74. McKay Lee, Sandra; Hornberger, H. Nancy (eds.), 1996, *Sociolinguistics and Language Teaching*, Cambridge University Press, New York.
75. Mujis, Daniel, 2004, *Doing Quantitative Research with SPSS*, SAGE Publications, London-Thousand Oaks-New Delhi.
76. Orban, Leonard, *Multilingualism – challenges and opportunities of the world economy*, discurs susținut la Universitatea din Tallinn, 19 martie 2009, pp. 3-7.
77. Ó Riagáin, Donald, 2001, "The European Union and lesser used languages", in *MOST. Journal on Multicultural Societies* 3(1).
78. van Parijs, Philippe (ed.), 2004, *Cultural diversity versus economic solidarity: Proceedings of the 7th Francqui Colloquium, Brussels, 28 February – 1 March 2003*, De Boeck & Larcier s.a., Bruxelles.
79. Pennycook, Alastair, 1998, *English and the discourses of colonialism*, Routledge: New York.
80. Pennycook, Alastair, 1994, *The Cultural Politics of English as an International Language*, Longman: Harlow-Essex.

81. Phillipson, Robert, 2008, "Language Education Policy in Europe", in Nancy H. Hornberger (ed.), *Encyclopedia of Language and Education*, 2nd Edition, Springer, pp. 255-265.
82. Phillipson, Robert, 2003, *English-only Europe? Challenging Language Policy*, Routledge: London and New York.
83. Phillipson, Robert and Skutnabb-Kangas, 1999, "Englishisation: one dimension of globalisation", in Graddol, David and Meinhof, Ulrike H. (eds.), *English in a changing world. AILA Review 13*, pp. 13-36.
84. Phillipson, Robert, 1992, *Linguistic Imperialism*, Oxford University Press: Oxford.
85. Price, Glanville, 2000, *Encyclopedia of the languages of Europe*, Blackwell: London.
86. Rassool, Naz, 2007, *Global Issues in Language, Education and Development. Perspectives from Postcolonial Countries*, Multilingual Matters LTD: Clevedon-Buffalo-Toronto.
87. Ricento, Thomas; Wright, Wayne, 2008, "Language Education Policy in the U.S.A.", in Hornberger, Nancy H. (ed.), 2008, *Encyclopedia of Language and Education*, 2nd Edition, Springer: New York.
88. Ricento, Thomas, 2006, "Americanization, Language Ideologies and the Construction of European Identities", in Clare Mar-Molinero, Patrick Stevenson (eds.), *Language Ideologies, Policies and Practices – Language and the Future of Europe*, Palgrave Macmillan: New York.
89. Saravia-Shore, Marietta, 2008, "Multicultural Education", in González, Josué M. (ed.), 2008, *Encyclopedia of Bilingual Education*, SAGE Publications: Los Angeles-London-New Delhi-Singapore.
90. Schiffman, Harold F., 1996, *Linguistic Culture and Language Policy*, Routledge: London-New York.
91. Scovel, Thomas, 1978, "The effect of affect on foreign language learning: A review of the anxiety research", in *Language Learning*, 28(1), pp. 129-142.
92. Shohamy, Elana, 2006, *Language Policy. Hidden agendas and new approaches*, Routledge: London and New York.
93. Skutnabb-Kangas, Tove, 1987, "Linguicism in Education, or how to kill a people without genocide", in *World Basque Congress, Conference on the Basque Language*, Area II, Invited Papers, Donostia, 1987, pp. 1-40.

94. Solomon, Charlene M.; S. Schell, Michael, 2009, *Managing Across Cultures. The Seven Keys to Doing Business with a Global Mindset*, McGraw Hill.
95. Spolsky, Bernard, 2009, *Language Management*, Cambridge University Press: New York.
96. Spolsky, Bernard, 2004, *Language Policy*, Cambridge University Press: Cambridge.
97. Spolsky, Bernard; Shohamy, Elana, 2000, "Language Practice, Language Ideology, and Language Policy", in Lambert, Richard D.; Shohamy, Elana (eds.), *Language Policy and Pedagogy. Essays in Honor of A. Ronald Walton*, John Benjamins Publishing Company: Philadelphia-Amsterdam.
98. Spolsky, Bernard, 1998, *Sociolinguistics*, Oxford University Press: Oxford.
99. Steiner, George, 1975, *After Babel*, Oxford University Press: London.
100. Strazny, Philipp (ed.), 2005, *Encyclopedia of Linguistics*, volume 1, A-L, Taylor & Francis Group: New York-Oxon.
101. Sussex, Roland; Cubberley, Paul, 2006, *The Slavic Languages*, Cambridge University Press: Cambridge.
102. de Swaan, Abram, 2007, "The European void: the democratic deficit as a cultural deficiency", in Fossum, John Erik and Schlesinger, Philip (eds.), 2007, *The European Union and the public sphere: a communicative space in the making?*, Routledge, New York.
103. Tosi, Arturo (ed.), 2003, *Crossing Barriers and Bridging Cultures*, Multilingual Matters LTD: Clevedon-Buffalo-Toronto-Sydney.
104. Toso, Fiorenzo, 1996, *Frammenti d'Europa. Guida alle minoranze etno-linguistiche e ai fermenti autonomisti*, Baldini e Casoldi, Milano.
105. Totaro-Genevois, Mariella, 2005, *Cultural and Linguistic Policy Abroad: The Italian Experience*, Multilingual Matters LTD: Clevedon-Buffalo-Toronto.
106. Warwick, Donald T.; Lininger Charles A., 1975, *The Sample Survey: Theory and Practice*, McGraw-Hill, New York.
107. Wilson, Barry, 2003, "The Translation Service in the European Parliament", in Tosi, Arturo (ed.), *Crossing Barriers and Bridging Cultures*, Multilingual Matters LTD: Clevedon-Buffalo-Toronto-Sydney.

108. Woodsworth, Judith, 1996, "Translation in History and Society", în Dollerup, Cay; Appel, Vibeke (eds.), *Teaching Translation and Interpreting 3. New Horizons*, Benjamins Translation Library: New York, pp. 5-17.
109. von Wörde, Renée, 2003, "Students' Perspectives on Foreign Language Anxiety", în *Inquiry*, Volume 8, No. 1, 2003, Virginia Community College System.
110. Wright, Sue, 2000, *Community and Communication. The role of language in nation state building and European integration*, Multilingual Matters LDT: Clevedon.
111. Wright, Sue, 2004, *Language Policy and Language Planning. From Nationalism to Globalisation*, Palgrave Macmillan: New York.
112. Yule, George, 2010, *The Study of Language*, 4th Edition, Cambridge University Press: Cambridge.
113. *** *Council Decision of 21 November 1996 on the adoption of a multiannual programme to promote the linguistic diversity of the Community in the information society*, published in the Official Journal of the European Communities, No. L 306, of 28/11/1996.
114. *** *Council Resolution of 16 December 1997 on the early teaching of European Union languages*, published in the Official Journal of the European Communities, No. C 1, of 03/01/1998.
115. *** *Council resolution of 14 February 2002 on the promotion of linguistic diversity and language learning in the framework of the implementation of the objectives of the European Year of Languages 2001 (2002/C 50/01)*, published in the Official Journal of the European Communities, No. C 50, of 23/02/2002.
116. *** *Decision No. 1934/2000/EC of the European Parliament and of the Council of 17 July 2000 on the European Year of Languages 2001*, published in the Official Journal of the European Communities, No. L 232, of 14/09/2000.
117. *** *Opinion of the European Economic and Social Committee on the 'Commission staff working paper —Promoting language learning and linguistic diversity'*, publicat în Official Journal of the European Communities, No. C 185, of 08/04/2003.

118. *** Report from the Education Council to the European Council, *The concrete future objectives of education and training systems*, Brussels, 14 February 2001.

Pagini de internet:

1. *** “The Economic Cooperation Act of 1948”, în *Science and Society*, Vol. 12, No. 3, 1948, pp. 360-376, <http://www.jstor.org/stable/i40018404>, 07.04.2011.
2. “Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise”, drafted by CiLT (The National Centre for Languages) and InterAct International in December 2006, la adresa http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc421_en.pdf, 5.09.2009.
3. “The Great English Divide”, în *Business Week Magazine*, 13 August 2001, http://www.businessweek.com/magazine/content/01_33/b3745009.htm, 02.04.2011.
4. Bologna Declaration, 1999, <http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf>, 20.01.2011.
5. Chambers, Angela, University of Limerick, Ireland, *Language policy in higher education in Europe: a pilot survey*, www.userpage.fu-berlin.de, 12.01.2011.
6. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: *Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2004 – 2006*, Brussels, 24.07.2003, la adresa http://ec.europa.eu/education/doc/official/keydoc/actlang/act_lang_en.pdf, 20.10.2010.
7. *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions “A New Framework Strategy for Multilingualism”*, Brussels, 22 November 2005, la adresa http://ec.europa.eu/education/languages/archive/doc/com596_en.pdf, 18.10.2010.

8. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions: *Multilingualism: an asset for Europe and a shared commitment*, Brussels, 18 September 2008, la adresa http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/com/2008_0566_ro.pdf, 20.10.2010.
9. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: "An Inventory of Community Actions in the Field of Multilingualism and Results of the Online Public Consultation"*, Brussels, 18 September 2008, la adresa http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/com/inventory_ro.pdf, 19.10.2010.
10. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: *"An Updated Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training"*, Brussels, 16 December 2008, on http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/com865_en.pdf, 18.10.2010.
11. *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council on the European Indicator of Language Competence*, Brussels, 01.08.2005, p. 3, la adresa <http://eur-lex.europa.eu>, 19.10.2010.
12. Constituția Belgiei, www.legislationline.org, 2.02.2011.
13. Constituția Bulgariei, <http://www.parliament.bg/?page=const&lng=en>, 2.02.2011.
14. Constituția Ciprului, <http://www.kypros.org/Constitution/English/>, 2.02.2011.
15. Constituția Finlandei, <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>, 2.02.2011.
16. Constituția Franței, <http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp>, 2.02.2011.
17. Constituția Italiei, http://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf, 3.02.2011.

18. Constituția Letoniei, <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=2&mid=8>, 2.02.2011.
19. Constituția Lituaniei, http://www.lrkt.lt/Documents2_e.html, 2.02.2011.
20. Constituția Republicii Cehe, http://www.servat.unibe.ch/icl/ez00000_.html, 2.02.2011.
21. Constituția Republicii Croate, <http://www.usud.hr>, 2.02.2011.
22. *Council conclusion of 13 June 2005 on the official use of additional languages within the Council and possibly other Institutions and bodies of the European Union*, published in the Official Journal of the European Communities, No. C 148, of 18.06.2005, pp. 1-2, la adresa <http://eur-lex.europa.eu>, 18.10.2010.
23. *Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training (ET 2020)*, publicat în Official Journal of the European Communities, No. C 119, of 28.05.2009, pp. 0002-0010, la adresa <http://eur-lex.europa.eu>, 19.10.2010.
24. *Council conclusions of 22 May 2008 on multilingualism*, published in the Official Journal C 140, 06.06.2008 P. 0014 – 0015, la adresa <http://eur-lex.europa.eu>, 20.10.2010.
25. *Council Resolution of 16 December 1997 on the early teaching of European Union languages*, at http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/1998/c_001/c_00119980103en00020003.pdf, 22.01.2011.
26. *Council Resolution of 21 November 2008 on a European strategy for multilingualism*, published in the Official Journal of the European Communities, No. C 320, of 16.12.2008, pp. 0001-0003, at <http://eur-lex.europa.eu>, 18.10.2010.
27. Discursul lui Leonard Orban (the former European Commissioner for Multilingualism) asupra importanței limbilor străine în afaceri, la adresa www.europa.eu/rapid/pressReleases, 18.01.2011.
28. Documentul ENLU (European Network for the Promotion of Language Learning among All Undergraduates), *Benchmarks for a Higher Education Language Policy*, la adresa www.userpage.fu-berlin.de/~enlu/downloads/TF1_report_final.rtf, 29.01.2011.

29. Documentul UNESCO, *Everyday Multilingualism*, Proceedings of the International Conference at the University of Applied Sciences, 13-15 June 2008, Eisenstadt, Burgenland. See full text at http://www.unesco.at/news/conference_report.pdf, 2.02.2011.
30. Federal Constitution Act din Austria, http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_1930_1/ERV_1930_1.pdf, 2.02.2011.
31. Gibbons, Edward, *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire* (Vol. 1-6), p. 65, www.library.nu, 25.02.2011.
32. Habermas, Jürgen, *Why Europe needs a Constitution*, in “New Left Review”, 11, September-October 2001, la adresa <http://newleftreview.org/?view=2343>, 06.05.2010.
33. Hamel, Rainer Enrique, 2005, *Language Empires, Linguistic Imperialism, and the Future of Global Languages*, at www.hamel.com.mx, 1.02.2011.
34. Hamel, Rainer Enrique, 2007, *The dominance of English in the international scientific periodical literature and the future of language use in science*, at www.hamel.com.mx, 1.02.2011.
35. *Higher Education Language Policy in Europe: A Snapshot of Action and Trends*, www.userpage.fu-berlin.de, 25.01.2011.
36. http://eacea.ec.europa.eu/about/call_tenders/2009/01/subtitling_specification_final_en.pdf, 19.10.2010.
37. http://ec.europa.eu/atwork/synthesis/doc/governance_statement_en.pdf, 06.05.2010.
38. http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/vassiliou, 06.05.2010.
39. http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/docs/EU_official_languages_ro.JPG, 23.01.2009.
40. http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/news/docs/speeches/081030_round_table_speech/RO_Radio_Round_table.pdf, 5.10.2009.
41. http://ec.europa.eu/development/policies/9interventionareas/humandev/humandeveduc5_en.cfm, 20.10.2010.
42. <http://ec.europa.eu/dgs/translation/>, 02.04.2010.
43. <http://ec.europa.eu/dgs/translation/>, 02.04.2010.
44. http://ec.europa.eu/education/languages/archive/doc/profile_en.pdf, 19.10.2010.

45. http://ec.europa.eu/education/languages/archive/languages/langmin/files/chart_en.pdf, 18.10.2010.
46. http://ec.europa.eu/education/languages/eu-language-policy/doc2886_en.htm, 19.10.2010.
47. http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc409_en.pdf, 18.10.2010.
48. http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc431_en.pdf, 19.10.2010.
49. http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/rep_fut_obj_en.pdf, 19.10.2010.
50. http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/multireport_en.pdf, 19.10.2010.
51. http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/multireport_en.pdf, 19.10.2010.
52. http://ec.europa.eu/internal_market/imi-net/index_en.html, 19.10.2010.
53. http://ec.europa.eu/solvit/site/index_en.htm, 19.10.2010.
54. http://eur-lex.europa.eu/ro/dossier/dossier_11.htm, 18.10.2010.
55. http://europa.eu/abc/history/index_ro.htm, 27.10.2010.
56. http://europa.eu/abc/maps/index_en.htm, 27.10.2010.
57. http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/index_en.htm, 05.05.2010.
58. http://factfinder.census.gov/home/saff/main.html?_lang=en&_ts=, 04.04.2011.
59. <http://iate.europa.eu/iatediff/switchLang.do?success=mainPage&lang=en>, 19.10.2010.
60. http://scic.ec.europa.eu/europa/jcms/j_8/pagin-de-pornire, 2.04.2010.
61. <http://uk.reuters.com/article/idUKL3041879820070330>, 3.02.2011.
62. <http://www.asb.dk/en/foremployees/hrportal/languagepolicy>, 21.01.2011.
63. http://www.askoxford.com/concise_oed/translate?view=uk, 25.03.2010.
64. <http://www.bcuculuj.ro/bibliorev//info5.html>, 02.04.2010.
65. http://www.cilt.org.uk/home/policy/what_is_language_policy.aspx, 2.02.2011.
66. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/71025.pdf, 19.10.2010.
67. http://www.einstein-website.de/z_biography/princeton-e.html, 10.04.2011.

68. <http://www.etymonline.com/index.php?search=traducere&searchmode=none>, 25.03.2010.
69. <http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/english/C93/408/>, 3.10.2009.
70. http://www.europarl.europa.eu/factsheets/1_2_2_en.htm, 04.04.2011.
71. <http://www.garzantilinguistica.it/it/dizionario/it/lemma/82e5d167a9adc09fed9db639b6ff73e00d796762>, 25.03.2010.
72. <http://www.iceland.is/history-and-culture/Language>, 3.02.2011.
73. http://www.langue-francaise.org/Loi_toubon.php, 07.04.2011.
74. <http://www.larousse.com/en/dictionnaires/francais/traduire>, 25.03.2010.
75. <http://www.linguapax.org/congres/plenaries/annamali.html>, 2.02.2011.
76. <http://www.linguapax.org/congres/plenaries/Emanege.html>, 2.02.2011.
77. <http://www.oecd.org/dataoecd/9/20/1950028.pdf>, 10.04.2011.
78. http://www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/673/The_brain_drain:_Old_myths,_new_realities.html, 10.04.2011.
79. Labrie, Normand, 2000, *Globalisation and management of linguistic pluralism in Europe*, speech delivered at the symposium „Cultural Diversity and the Construction of Europe”, 14-16 December 2000, Catalonia, www.europadiversa.org, 4.07.2011.
80. Language Act din Finlanda, <http://www.om.fi/en/Etusivu/Perussaannoksia/Kielilaki>, 2.02.2011.
81. *Language Policy for the Götteborg University*, http://www.gu.se/digitalAssets/761/761270_sprakpolicy_eng_gu06.pdf, 30.01.2011.
82. Leonard Orban, *Multilingualism – a bridge to mutual understanding*, discours susținut la Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 15 mai 2009, http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/news/docs/speeches/090515_discurs_Cluj/Discurs_Cluj_EN.pdf, 18.01.2011.
83. Matras, Yaron, University of Manchester, *Defining “Everyday Multilingualism”*, Keynote speech, in Conference Report on the International Conference “Everyday Multilingualism”, 13-15 June 2008, Eisenstadt, www.unesco.org, 12.12.2010.
84. Presidency Conclusions of the Barcelona European Council, 15-16 March 2002, at

- http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/71025.pdf, 22.01.2011.
85. Recommendations from the Business Forum for Multilingualism established by the European Commission at http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/davignon_en.pdf, 18.01.2011.
86. *Report on the implementation of the Action Plan “Promoting language learning and linguistic diversity”*, Brussels, 15.11.2007, COM(2007) 554 final/2, la adresa http://ec.europa.eu/education/languages/archive/doc/com554_ro.pdf, 20.10.2010.
87. Report to the European Commission Directorate General for Education and Culture, *European Profile for Language Teacher Education – A Frame of Reference*, written by Michael Kelly, Michael Grenfell, Rebecca Allan, Christine Kriza and William McEvoy, on September 2004, la adresa http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/profile_en.pdf, 18.10.2010.
88. *Rules of procedure of the European Parliament*, published in the Official Journal of the European Communities, No. L 44, of 15.02.2005, pp. 1-140, la adresa <http://eur-lex.europa.eu>, 18.10.2010.
89. Skutnabb-Kangas, Tove, 2002, *Why Should Linguistic Diversity Be Maintained and Supported in Europe? Some Arguments. Guide for the Development of Language Education Policies in Europe From Linguistic Diversity to Plurilingual Education – Reference Study*, Language Policy Division, Directorate of School, Out-of-School and Higher Education DGIV, Council of Europe, Strasbourg, p. 7, <http://www.atriumlinguarum.org/contenido/Skutnabb-KangasEN.pdf>, 1.02.2011.
90. *The Great English Divide*, în “Business Week” Magazine, 13 August 2001, http://www.businessweek.com/magazine/content/01_33/b3745009.htm, 02.04.2011.
91. *The Intercultural Competences Developed in Compulsory Foreign Language Education in the European Union* la adresa http://ec.europa.eu/education/languages/archive/doc/lace_en.pdf, 18.10.2010.

92. *The main pedagogical principles underlying the teaching of languages to very young learners. Languages for the children of Europe*, Published Research, Good Practice & Main Principles, Final Report of the EAC 89/04, Lot 1 study, at http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc425_en.pdf, 18.10.2010.
93. Wolff, Stefan, December 2008, *Ethnic Minorities in Europe: The Basic Facts*, la adresa <http://www.stefanwolff.com/files/min-eu.pdf>, 21.06.2010.
94. www.eua.be, 23.01.2011.